

Giáo dục công dân toàn cầu qua môn Lịch sử cấp Trung học phổ thông

Trần Thị Lan

Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam
52 Liễu Giai, Ba Đình, Hà Nội, Việt Nam
Email: lantran1408@gmail.com

TÓM TẮT: Môn Lịch sử cấp Trung học phổ thông gồm các mạch kiến thức cơ bản và nâng cao về lịch sử thế giới, khu vực và Việt Nam thông qua hệ thống chủ đề về lịch sử chính trị, kinh tế, xã hội, văn hóa, văn minh. Do vậy, môn Lịch sử cấp Trung học phổ thông có cơ hội giáo dục cho học sinh Việt Nam có kiến thức về các vấn đề từ cấp độ toàn cầu, khu vực và đất nước Việt Nam, phát triển kĩ năng cũng như giáo dục thái độ, giá trị của công dân toàn cầu. Bài viết xác định những địa chỉ có khả năng giáo dục công dân toàn cầu trong môn Lịch sử cấp Trung học phổ thông, đề xuất định hướng về phương pháp, hình thức tổ chức dạy học và đánh giá kết quả giáo dục công dân toàn cầu.

TỪ KHÓA: Công dân toàn cầu; giáo dục công dân toàn cầu; môn Lịch sử; Trung học phổ thông.

→ Nhận bài 28/6/2020 → Nhận bài đã chỉnh sửa 19/7/2020 → Duyệt đăng 15/9/2020.

1. Đặt vấn đề

Trong bối cảnh toàn cầu hóa diễn ra ngày càng mạnh mẽ, vấn đề công dân toàn cầu (CDTC), giáo dục (GD) CDTC đã và đang nhận được sự quan tâm của nhiều quốc gia và tổ chức GD trên thế giới. Việt Nam đang tiến hành đổi mới căn bản, toàn diện GD và đào tạo. Vấn đề GD CDTC đã được quan tâm và thể hiện trong Chương trình GD phổ thông mới năm 2018. Trong các môn học và hoạt động GD của Chương trình GD phổ thông mới (2018), Chương trình môn Lịch sử có nhiều cơ hội GD CDTC. Một trong các mục tiêu của môn Lịch sử là giúp học sinh (HS): “Hình thành và phát triển những phẩm chất tốt đẹp của con người Việt Nam và những giá trị phổ quát của công dân toàn cầu”. Bài viết này làm rõ hơn những định hướng về GD CDTC trong môn Lịch sử cấp Trung học phổ thông (THPT). **Bài viết nằm trong khuôn khổ đề tài “Nghiên cứu về CDTC Việt Nam” thuộc chương trình Khoa học và Công nghệ cấp Quốc gia giai đoạn 2016-2019 “Nghiên cứu phát triển khoa học GD đáp ứng yêu cầu đổi mới căn bản, toàn diện GD Việt Nam”;** Mã số: KHGD/16-20.ĐT.009.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Mục tiêu giáo dục công dân toàn cầu Việt Nam

Theo nhóm nghiên cứu, quan niệm CDTC Việt Nam là người: Có khả năng hành động hợp tác, có trách nhiệm, sáng tạo giải quyết những vấn đề chung của cộng đồng, góp phần làm cho địa phương, đất nước, thế giới tốt đẹp và phát triển bền vững; Giao tiếp, thích ứng trong những môi trường văn hóa khác nhau, môi trường đa văn hóa; tôn trọng quyền con người, sự đa dạng; Trân trọng, phát huy những giá trị văn hóa của dân tộc, đất nước mình, đồng thời có ý thức học hỏi những tinh hoa văn hóa của các dân

tộc, các quốc gia khác. Cụ thể, mục tiêu của GD CDTC Việt Nam hướng đến phát triển HS có kiến thức, kĩ năng, năng lực, thái độ và giá trị như sau (xem Bảng 1).

2.2. Cơ hội về giáo dục công dân toàn cầu trong Chương trình Giáo dục phổ thông mới môn Lịch sử cấp Trung học phổ thông

Môn Lịch sử cấp THPT có nhiều cơ hội góp phần GD CDTC. Điều đó được thể hiện như sau:

Môn Lịch sử giữ vai trò chủ đạo trong việc GD lòng yêu nước, tinh thần tự tôn dân tộc, truyền thống lịch sử và văn hoá dân tộc, góp phần giúp HS nhận thức sâu sắc và vận dụng được các bài học lịch sử vào việc giải quyết những vấn đề của thực tế cuộc sống, phát triển tầm nhìn, củng cố các giá trị nhân văn, tinh thần cộng đồng, lòng khoan dung, nhân ái và hình thành những phẩm chất của công dân Việt Nam, công dân toàn cầu trong xu thế phát triển của thời đại.

Môn Lịch sử cấp THPT gồm các mạch kiến thức cơ bản và nâng cao về lịch sử thế giới, khu vực và Việt Nam thông qua hệ thống chủ đề về lịch sử, chính trị, kinh tế, xã hội, văn hóa, văn minh. Do vậy, môn Lịch sử cấp THPT có cơ hội GD CDTC cho HS Việt Nam hiểu biết về các vấn đề từ cấp độ toàn cầu, khu vực và đất nước Việt Nam.

Ở cấp độ toàn cầu, HS được tìm hiểu về thành tựu văn minh, văn hóa, lịch sử của một số quốc gia trên thế giới: Ai Cập, Trung Quốc, Ấn Độ, Hi Lạp, Mĩ, Nhật Bản, Anh, Pháp, Đức, ... qua đó HS sẽ nhận thức sự đa dạng văn hóa, lịch sử, từ đó HS có sự hiểu biết về đa dạng văn hóa và lịch sử của từng quốc gia, khu vực cũng như tôn trọng sự khác biệt về văn hóa và quá trình hình thành, phát triển của các quốc gia trên thế giới.

Ở cấp độ toàn cầu, HS còn được tìm hiểu về các cuộc

chiến tranh thế giới, các cuộc đấu tranh bảo vệ hòa bình thế giới, tiêu biểu như cuộc Chiến tranh Thế giới thứ nhất (1914-1918), Chiến tranh Thế giới thứ hai (1939-1945) ... Qua đó, HS biết được những tổn thất to lớn khi chiến tranh xảy ra, những mất mát, đau thương để bảo vệ được nền hòa bình, từ đó HS có thái độ yêu hòa bình, căm ghét chiến tranh phi nghĩa.

Ở cấp độ khu vực, HS được tìm hiểu về nền văn minh Đông Nam Á, quá trình giành độc lập của các quốc gia Đông Nam Á, khu vực Châu Mỹ Latinh, Châu Phi...; sự ra đời và phát triển của tổ chức ASEAN, EU... Qua đó, HS sẽ có hiểu biết về những nét tương đồng và khác biệt về văn hóa, lịch sử của các nước trong khu vực.

Ở cấp độ quốc gia, HS có nhiều cơ hội được tìm hiểu về các cuộc chiến tranh bảo vệ Tổ quốc như: Cuộc kháng chiến chống quân Nam Hán và chiến thắng Bạch Đằng năm 938, cuộc kháng chiến chống Tống năm 981 và năm 1075 -1077, ba lần kháng chiến chống quân Mông

- Nguyên, kháng chiến chống Xiêm năm 1784 - 1785, kháng chiến chống quân Thanh năm 1789, kháng chiến chống thực dân Pháp (1945 - 1954), kháng chiến chống Mĩ (1954 - 1975), cuộc đấu tranh bảo vệ biển đảo,... Các mạch nội dung này có ý nghĩa quan trọng trong việc giáo dục hiểu biết các vấn đề bảo vệ hòa bình, giáo dục thái độ yêu nước, yêu quê hương, tôn trọng giá trị hòa bình và dân chủ.

Ở cấp độ quốc gia Việt Nam, HS còn được tìm hiểu về các nền văn minh trên đất nước Việt Nam thời cổ đại (văn minh Sông Hồng, văn minh Champa, văn minh Phù Nam), văn minh Đại Việt, đời sống vật chất và tinh thần của cộng đồng các dân tộc Việt nam cũng như các di sản tiêu biểu của dân tộc Việt Nam.

2.3. Ma trận tích hợp giáo dục công dân toàn cầu trong môn Lịch sử cấp Trung học phổ thông (xem Bảng 2)

2.4. Định hướng tổ chức dạy học và đánh giá giáo dục

Bảng 1: Mục tiêu của GD CDTC Việt Nam

Kiến thức	Kĩ năng, năng lực	Thái độ và giá trị
- Hiểu biết về các vấn đề mang tính toàn cầu (như ô nhiễm môi trường, nguy cơ cạn kiệt các nguồn tài nguyên thiên nhiên; Đói nghèo và dịch bệnh, sức khỏe cộng đồng; Các vấn đề về dân chủ, công bằng xã hội, bình đẳng giới; Các vấn đề về xung đột và bạo lực; Bảo vệ hòa bình trên thế giới, ...). - Hiểu biết về mối quan hệ gắn kết, tương tác và phụ thuộc lẫn nhau giữa các vấn đề, của các cộng đồng ở các cấp độ địa phương, đất nước và toàn cầu. - Hiểu biết về sự đa dạng văn hóa của các dân tộc quốc gia.	- Tự nhận thức về bản thân: Cá tính, tình cảm, mong muốn, giá trị sống...; xác định vị trí/vai trò của bản thân trong cộng đồng (ở các cấp độ khác nhau như ở địa phương, quốc gia và toàn cầu). - Phân tích về những vấn đề mang tính toàn cầu; Nhận ra, đánh giá, phản biện các quan điểm khác nhau về những vấn đề mang tính toàn cầu. - Giao tiếp, hợp tác trong môi trường đa văn hóa, với bạn bè quốc tế. - Thích ứng trong tình huống mới, trong môi trường mới khác biệt về văn hóa, xã hội. - Hợp tác giải quyết vấn đề thực tiễn (phát hiện, tham gia giải quyết vấn đề thực tiễn cộng đồng, mang lại lợi ích cho cộng đồng ở cấp độ địa phương, quốc gia và toàn cầu, giải quyết các xung đột). - Sử dụng ngoại ngữ trong giao tiếp, học tập. - Sử dụng công nghệ thông tin, đặc biệt là internet (trong học tập, giao tiếp).	- Yêu nước, quê hương, gia đình. - Yêu thương con người, quan tâm, đồng cảm, chia sẻ, đoàn kết với người khác. - Tôn trọng sự khác biệt giữa mọi người và sự đa dạng văn hóa. - Tôn trọng các giá trị về hòa bình, dân chủ, công bằng xã hội, bình đẳng giới. Tôn trọng và ủng hộ thực hiện quyền trẻ em, quyền con người. Trân trọng, phát huy và học hỏi các giá trị văn hóa của dân tộc và của các quốc gia trên thế giới. - Quan tâm tới môi trường sống (có ý thức bảo vệ và cải thiện môi trường sống). - Có trách nhiệm, tích cực và sẵn sàng tham gia các hoạt động có ích cho cộng đồng ở cấp độ địa phương, quốc gia và toàn cầu.

Bảng 2: Ma trận tích hợp GD CDTC trong môn Lịch sử cấp THPT

Lớp / Chủ đề	Yêu cầu cần đạt trong chương trình có cơ hội GD CDTC	Mục tiêu GD CDTC hướng đến qua chủ đề
Lớp 10		
Một số nền văn minh thế giới thời kì cổ - trung đại	- Nêu được ý nghĩa của những thành tựu cơ bản văn minh Ai Cập, Trung Hoa, Ấn Độ, Hi Lạp - La Mã và Phục Hưng trên các khía cạnh như chữ viết, thiên văn học, lịch pháp, văn học, nghệ thuật, khoa học tự nhiên, tư tưởng, tôn giáo, thể thao,...	- Hiểu biết về sự đa dạng văn hóa. - Trân trọng giá trị văn hóa của các quốc gia.
Các cuộc cách mạng trong lịch sử thế giới	Vận dụng được những hiểu biết về tác động hai mặt của Cách mạng công nghiệp lần thứ ba và lần thứ tư để tuân thủ những quy định của pháp luật trong cách thức giao tiếp trên Internet, mạng xã hội.	- Hiểu biết về sự phát triển và những ảnh hưởng của Internet. - Có kĩ năng giao tiếp trên Internet và mạng xã hội.
Văn minh Đông Nam Á	- Phân tích được những ảnh hưởng của văn minh Trung Hoa và Ấn Độ đối với văn minh Đông Nam Á.	- Hiểu biết về sự đa dạng văn hóa. - Trân trọng giá trị văn hóa của các quốc gia.

Lớp / Chủ đề	Yêu cầu cần đạt trong chương trình có cơ hội GD CDTC	Mục tiêu GD CDTC hướng đến qua chủ đề
	- Nêu được một số thành tựu văn minh Đông Nam Á: tôn giáo và tín ngưỡng, văn tự và văn học, kiến trúc và điêu khắc, ... - Biết trân trọng giá trị trường tồn của các di sản văn minh Đông Nam Á, tham gia bảo tồn các di sản văn minh Đông Nam Á nói chung và ở Việt Nam nói riêng.	- Tôn trọng sự khác biệt văn hóa của các dân tộc trong khu vực.
Một số nền văn minh trên đất nước Việt Nam (trước năm 1858)	- Nêu được cơ sở hình thành văn minh Sông Hồng, văn minh Champa và văn minh Phù Nam (điều kiện tự nhiên, điều kiện xã hội). - Trình bày được những thành tựu tiêu biểu của văn minh Sông Hồng, văn minh Champa và văn minh Phù Nam (đời sống vật chất, đời sống tinh thần, tổ chức xã hội và nhà nước, ...). - Biết vận dụng hiểu biết về các nền văn minh cổ để giới thiệu về đất nước và con người Việt Nam. Nhận thức được giá trị trường tồn của các nền văn minh cổ trên đất nước Việt Nam. Có ý thức trân trọng truyền thống lao động cần cù, sáng tạo của dân tộc Việt Nam trong lịch sử. Có ý thức trách nhiệm trong việc góp phần bảo tồn các di sản văn hóa của dân tộc.	- Hiểu biết về sự đa dạng văn hóa, lịch sử dân tộc Việt Nam. - Tôn trọng bản sắc văn hóa dân tộc. - Có ý thức bảo vệ các di sản văn hóa dân tộc.
Văn minh Đại Việt	- Phân tích được cơ sở hình thành văn minh Đại Việt: kế thừa văn minh Văn Lang - Âu Lạc, nền độc lập, tự chủ của đất nước, tiếp thu ảnh hưởng của văn hóa Trung Quốc. - Nêu được một số thành tựu cơ bản của nền văn minh Đại Việt về kinh tế, chính trị, tư tưởng, tôn giáo, văn hóa, giáo dục, văn học, nghệ thuật, ...	- Hiểu biết về sự đa dạng văn hóa, lịch sử dân tộc Việt Nam. - Tôn trọng bản sắc văn hóa dân tộc.
Bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa ở Việt Nam	- Có ý thức trách nhiệm và sẵn sàng đóng góp và vận động người khác cùng tham gia vào việc bảo tồn và phát huy giá trị các di sản văn hóa ở địa phương và đất nước. - Xác định được vị trí phân bố các di sản văn hóa: phi vật thể, lịch sử văn hóa, thiên nhiên và phức hợp trên bản đồ. - Giới thiệu được những nét cơ bản về một trong những số di sản.	- Hiểu biết về sự đa dạng di sản văn hóa Việt Nam. - Có trách nhiệm bảo tồn và phát huy giá trị các di sản văn hóa.
Lớp 11		
Quá trình giành độc lập dân tộc của các quốc gia Đông Nam Á	- Giải thích được sự đa dạng của cuộc đấu tranh giành độc lập dân tộc ở Đông Nam Á trên đường thời gian. - Có ý thức trân trọng thành quả đấu tranh giải phóng của các dân tộc bị áp bức. - Vận dụng được những hiểu biết về quá trình giành độc lập dân tộc và phát triển Đông Nam Á để giải thích về sự đa dạng của các nước Đông Nam Á hiện nay.	- Hiểu biết các vấn đề xung đột, bạo lực; bảo vệ hòa bình của các quốc gia trong khu vực Đông Nam Á. - Trân trọng quá trình đấu tranh giành độc lập của các quốc gia trong khu vực. - Tôn trọng sự khác biệt lịch sử phát triển của các quốc gia Đông Nam Á.
Chiến tranh bảo vệ tổ quốc và chiến tranh giải phóng dân tộc trong lịch sử Việt Nam (trước Cách mạng tháng Tám năm 1945)	- Giải thích được giá trị của các bài học lịch sử đối với sự nghiệp xây dựng và bảo vệ tổ quốc hiện nay. - Tự hào về truyền thống đấu tranh bất khuất của dân tộc Việt Nam trong lịch sử, sẵn sàng tham gia đóng góp vào sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc.	- Hiểu biết các cuộc chiến tranh bảo vệ hòa bình của dân tộc. - Trân trọng truyền thống yêu nước của dân tộc.
Làng xã Việt Nam trong lịch sử	- Mô tả được một số phong tục tập quán trong làng xã. - Giới thiệu được một số lễ hội truyền thống tiêu biểu của làng xã Việt Nam. - Có ý thức tôn trọng phong tục tập quán, lễ hội của làng xã ở địa phương và trong cả nước nói chung.	- Hiểu biết về sự đa dạng văn hóa của đất nước Việt Nam. - Có kĩ năng giới thiệu về lễ hội truyền thống của làng xã Việt Nam. - Có ý thức tôn trọng giá trị văn hóa và sự khác biệt văn hóa giữa các vùng miền trong cả nước.
Lịch sử bảo vệ chủ quyền, các quyền và lợi ích hợp pháp của Việt Nam ở Biển Đông	- Trân trọng những thành quả đấu tranh bảo vệ chủ quyền, các quyền và lợi ích hợp pháp của Việt Nam ở Biển Đông trong lịch sử, sẵn sàng tham gia đóng góp vào cuộc đấu tranh bảo vệ chủ quyền, các quyền và lợi ích hợp pháp của Nhà nước Việt Nam.	- Hiểu biết các các cuộc đấu tranh bảo vệ chủ quyền biển đảo. - Sẵn sàng hành động khi nền hòa bình đất nước bị đe dọa.
Lịch sử nghệ thuật truyền thống Việt Nam	- Nêu được những thành tựu chính của nghệ thuật thời Lí, Trần, Lê Sơ, Mạc, Nguyễn.	- Hiểu biết về sự đa dạng văn hóa. - Tự hào nền văn hóa dân tộc.
Chiến tranh và hòa bình trong thế kỉ XX	- Giải thích được nguyên nhân cơ bản dẫn đến hai cuộc chiến tranh thế giới.	- Hiểu biết các vấn đề xung đột, bạo lực; bảo vệ hòa bình trên thế giới.

Lớp / Chủ đề	Yêu cầu cần đạt trong chương trình có cơ hội GD CDTC	Mục tiêu GD CDTC hướng đến qua chủ đề
	- Đánh giá được những hậu quả và tác động của hai cuộc chiến tranh thế giới. - Phân tích được khát vọng hoà bình và cuộc đấu tranh vì hoà bình của nhân dân thế giới thông qua ví dụ cụ thể: Sắc lệnh hoà bình của Lênin năm 1917,... - Nêu được ý nghĩa của phong trào kháng chiến chống phát xít vì hoà bình của nhân dân thế giới trong Chiến tranh thế giới thứ hai. - Nêu được nét chính về nguyên nhân, đặc điểm của Chiến tranh lạnh. - Đánh giá được những hậu quả của cuộc Chiến tranh lạnh đối với thế giới nói chung và Việt Nam nói riêng. - Phân tích được nguyên nhân kết thúc Chiến tranh lạnh và tác động đối với thế giới nói chung và Việt Nam nói riêng. - Có ý thức trân trọng và góp phần tham gia vào cuộc đấu tranh vì hoà bình của nhân dân thế giới.	- Trân trọng giá trị hòa bình. - Sẵn sàng tham gia cuộc đấu tranh bảo vệ hòa bình

Lớp 12

Cách mạng Tháng Tám năm 1945, chiến tranh giải phóng dân tộc và chiến tranh bảo vệ Tổ quốc trong lịch sử Việt Nam (Từ tháng 8 năm 1945 đến nay).	- Phân tích được vị trí, ý nghĩa lịch sử của Cách mạng Tháng Tám năm 1945 trong tiến trình lịch sử Việt Nam. - Phân tích được vị trí, ý nghĩa lịch sử của cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp trong tiến trình lịch sử Việt Nam. - Phân tích được vị trí, ý nghĩa lịch sử của cuộc kháng chiến chống Mĩ, cứu nước trong tiến trình lịch sử Việt Nam. - Trân trọng, tự hào về truyền thống bất khuất của cha ông trong cuộc kháng chiến chống Mĩ, cứu nước, tham gia vào công tác đền ơn, đáp nghĩa ở địa phương. - Nêu được ý nghĩa lịch sử của cuộc đấu tranh từ sau tháng 4 năm 1975 đến nay.	Hiểu biết các vấn đề xung đột, bạo lực, đấu tranh bảo vệ hòa bình. - Trân trọng giá trị hòa bình, tự hào về truyền thống bất khuất của dân tộc Việt Nam. - Quan tâm và thực hiện được công tác đền ơn đáp nghĩa ở địa phương phù hợp với lứa tuổi.

GD CDTC trong môn Lịch sử muốn đạt được kết quả cần phải có phương pháp GD phù hợp. Về định hướng tổ chức dạy học môn Lịch sử cấp THPT, cần có sự đa dạng trong phương pháp và kỹ thuật dạy học, chú ý sử dụng phương pháp và kỹ thuật dạy học phát huy tính tích cực, chủ động của HS như dạy học dự án, dạy học giải quyết vấn đề, dạy học hợp tác. Các phương pháp này bồi dưỡng các năng lực cốt lõi, giúp HS liên hệ, vận dụng những kiến thức, kỹ năng đã được học vào thực tiễn cuộc sống, tăng cường ý thức và trách nhiệm cá nhân đối với cộng đồng và thế giới. Bên cạnh phương pháp nêu trên, có thể kết hợp sử dụng các phương pháp dạy học truyền thống như: Vấn đáp, đàm thoại, tranh luận, điều tra, đi thực tế ở di tích lịch sử, di tích kháng chiến, bảo tàng, danh lam thắng cảnh; và các kỹ thuật dạy học như: động não, khăn trải bàn, phòng tranh, ... Khi sử dụng các phương pháp và kỹ thuật dạy học, giáo viên cần tạo cơ hội cho HS:

- Khám phá thế giới: Tạo cơ hội cho HS được tìm tòi, phát hiện và phân tích, đánh giá các vấn đề về chiến tranh thế giới, các cuộc kháng chiến của nhân dân Việt Nam chống chiến tranh xâm lược; các nền văn hóa văn minh của các nước như Ai Cập, Trung Quốc, Ấn Độ, La Mã, Hi Lạp, ... Ví dụ, chủ đề “*Chiến tranh và hòa bình trong thế kỉ XX*” (lớp 11) có cơ hội để HS hiểu được cuộc sống của người dân Châu Âu trong chiến tranh, để HS hiểu được chiến tranh đã đem lại một cuộc sống khó khăn, đói khổ và cái chết, cho dù đó là nước bị xâm lược hoặc là nước đi gây chiến tranh xâm lược. Thông qua các chủ đề

chiến tranh, HS hiểu được giá trị hòa bình, có thái độ trân trọng cuộc sống hòa bình và dần xác định được những hành động bảo vệ hòa bình. HS cũng phân biệt được khái niệm chiến tranh chính nghĩa và chiến tranh phi nghĩa, xác định được những phẩm chất cần có và hành động của bản thân để ủng hộ chiến tranh chính nghĩa và phản đối cuộc chiến tranh phi nghĩa.

- Có cơ hội trải nghiệm, giải quyết các vấn đề thực tiễn, giúp các em có những hiểu biết về các vấn đề cộng đồng, có kỹ năng tìm hiểu, phát hiện vấn đề và giải quyết vấn đề, cũng như bồi dưỡng cho các em ý thức, thái độ cũng như có trách nhiệm quan tâm với người khác, đến cộng đồng, từ môi trường xung quanh bản thân, dần mở rộng hơn ở phạm vi quốc gia, thế giới. Ví dụ, trong chủ đề “*Cách mạng Tháng Tám năm 1945, chiến tranh giải phóng dân tộc và chiến tranh bảo vệ tổ quốc trong lịch sử Việt nam (Từ tháng 8 năm 1945 đến nay)*” (lớp 12) có cơ hội giúp HS quan tâm đến vấn đề tham gia vào công tác đền ơn, đáp nghĩa ở địa phương với những gia đình có công với Tổ quốc.

- Ví dụ trong chủ đề “*Bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa ở Việt Nam*” lớp 10, có cơ hội giúp HS hình thành và phát triển ý thức trách nhiệm và sẵn sàng đóng góp và vận động người khác cùng tham gia vào việc bảo tồn và phát huy giá trị các di sản văn hóa ở địa phương và đất nước Việt Nam. HS có kiến thức về sự đa dạng các loại hình di sản văn hóa: phi vật thể, lịch sử văn hóa, thiên nhiên và phức hợp. HS có kỹ năng thể hiện là một

hướng dẫn viên giới thiệu được những nét cơ bản về một trong những số di sản văn hóa đã được học.

- Tạo cơ hội cho HS giao tiếp, trình bày, tương tác tích cực với thầy cô, bạn bè, thể hiện quan điểm của mình. Ví dụ, chủ đề “*Chiến tranh và hòa bình trong thế kỉ XX*” (lớp 11) có cơ hội để HS thể hiện quan điểm của mình về trách nhiệm và nghĩa vụ của mình đối với việc tham gia vào cuộc đấu tranh vì hoà bình của nhân dân thế giới. HS sẽ tư duy sâu với vị trí của HS có thể làm gì để góp phần bảo vệ nền hòa bình thế giới. GV gợi ý cả lớp xây dựng thông điệp bảo vệ hòa bình của lớp (Gợi ý phương án xây dựng thông điệp bảo vệ hòa bình của lớp có thể như sau: Tích cực học tập và rèn luyện sức khỏe; Tôn trọng sự khác biệt; Xây dựng xã hội dân chủ, công bằng và văn minh; Giải quyết các tranh chấp lãnh thổ, xung đột vũ trang bằng đàm phán, đối thoại; Phản đối chiến tranh xâm lược; Sống hòa đồng, thân ái với mọi người; Cấm thử và phổ biến vũ khí hạt nhân).

Về đánh giá: GD CDTC được tích hợp trong môn Lịch sử. Vì vậy, định hướng việc đánh giá kết quả học tập của HS cần phải dựa trên yêu cầu cần đạt đối với lĩnh vực GD CDTC đã được xác định trong chương trình, đồng thời căn cứ vào đặc thù môn học và cách thức kiểm tra, đánh giá của môn học Lịch sử. Đánh giá kết quả học tập về GD CDTC của HS cần phải bảo đảm các yêu cầu sau:

- HS sẽ được đánh giá thông qua nhiều hình thức, kết hợp đánh giá thông qua các nhiệm vụ học tập (bài kiểm

tra dưới dạng trắc nghiệm, vấn đáp hoặc tự luận, bài tập thực hành, sản phẩm học tập, thảo luận, phỏng vấn,...) với đánh giá thông qua quan sát biểu hiện về thái độ, hành vi của HS trong quá trình tham gia các hoạt động học tập được tổ chức trên lớp học, hoạt động nhóm, tập thể hay cộng đồng.

- Đánh giá khả năng vận dụng kiến thức, kĩ năng của HS vào các tình huống cụ thể, có ý nghĩa. Kết hợp đánh giá của giáo viên với tự đánh giá và đánh giá lẫn nhau của HS, sự tham gia đánh giá của cha mẹ HS cũng cần được coi trọng.

- Kết hợp đánh giá quá trình (trong suốt năm học, bằng nhiều hình thức khác nhau) và đánh giá tổng kết (cuối kì, cuối năm) để tổng hợp thành kết quả đánh giá cả năm học của HS.

3. Kết luận

Chương trình môn Lịch sử cấp THPT theo Chương trình GD phổ thông mới (2018) có nhiều cơ hội tích hợp GD CDTC. Để thực hiện một cách có hiệu quả cần các giải pháp khác nhau, trong đó trọng tâm là nâng cao nhận thức của giáo viên về các vấn đề toàn cầu, tăng cường kĩ năng và thực tiễn về GD CDTC cũng như bồi dưỡng về phương pháp dạy học tích cực và đánh giá HS. Do vậy, việc phát triển năng lực của đội ngũ giáo viên có ý nghĩa hết sức quan trọng nhằm góp phần thành công GD CDTC ở Việt Nam.

Tài liệu tham khảo

- [1] Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2018), *Chương trình Giáo dục phổ thông: Môn Lịch sử cấp Trung học phổ thông*.
- [2] Brian Girard & Lauren Mc Arthur Harri, (2013), *Considering World History as a Space for Developing Global Citizenship Competencies*, Journal The Education Forum, Volume 77, Issue 4: Global Citizenship and Digital Democracy, p. 438-449.
- [3] Celal Mutluer, (2013), *The place of History lessons in global citizenship education: the views of the teacher*, Turkish studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/2, Winter 2013, p.189-200, ANKARA - TURKEY.
- [4] Nguyễn Tuyết Nga - Nguyễn Hồng Liên, (2019), *Giáo dục công dân toàn cầu qua môn Lịch sử và Địa lí cấp Tiểu học*, Tạp chí Khoa học Giáo dục Việt Nam, số 21, tr.87-92.
- [5] UNESCO, *Global citizenship Education*.

GLOBAL CITIZENSHIP EDUCATION IN TEACHING HISTORY AT HIGH SCHOOLS

Tran Thi Lan

The Vietnam National Institute of Educational Sciences
52 Lieu Giai, Ba Dinh, Hanoi, Vietnam
Email: lantran1408@gmail.com

ABSTRACT: *The subject of History at high-school level includes basic and advanced contents in the history of the world, the region and Vietnam through a thematic system of political, economic, social, civilized, and cultural history. Therefore, the History subject at high schools provides opportunities for students to get knowledge on global issues, developing skills, attitudes and values of global citizens. The article analyzes the chances of integration, and a number of orientations on teaching method and assessment of global citizenship education in teaching History at high schools.*

KEYWORDS: Global citizen; global citizenship education; History; high schools.